

Богдан Ханенко

**ДЕПАРТАМЕНТ КУЛЬТУРИ ВИКОНАВЧОГО ОРГАНУ
КИЇВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
(КИЇВСЬКОЇ МІСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ)
Публічна бібліотека ім. Лесі Українки для дорослих м. Києва
Відділ електронних ресурсів та довідково-бібліографічного обслуговування**

Колекціонер, мистецтвознавець, меценат

(до 175-річчя від дня народження Б. І. Ханенка та
105-річчя з дня заснування Національного музею мистецтв
імені Богдана та Варвари Ханенків)

Бібліографічний список

2024

Колекціонер, мистецтвознавець, меценат : (до 175-річчя від дня народження Б. І. Ханенка та 105-річчя з дня заснування Національного музею мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків) : бібліогр. список / упоряд. С. Денисова ; ред.: Т. Гніда, В. Білозір ; КМДА, Департамент культури ; Публ. б-ка ім. Лесі Українки для дорослих м. Києва, відділ електронних ресурсів та довідково-бібліографічного обслуговування. – Київ, 2024. – 12 с.

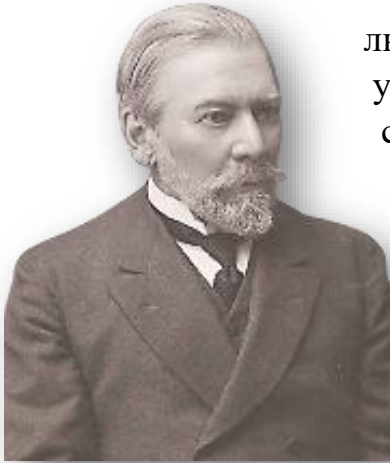
Упорядник: С. Денисова

Літературний редактор: В. Білозір

Бібліограф-редактор: Т. Гніда

Телефони для довідок : 486-01-46, +38 (068) 139-31-41

e-mail : 4bibliograf4@gmail.com

Богдан Іванович Ханенко

Ханенко Богдан Іванович народився 23 січня (5 лютого) 1849 року на Чернігівщині. Походив він з роду українських поміщиків, нащадків козацько-старшинської верхівки, був відомим громадським діячем, юристом, промисловцем поміщиком і колекціонером.

Б. І. Ханенко захопився мистецтвом та колекціонуванням творів дуже рано, ще у молодому віці. По закінченню у 1871 році юридичного факультету Московського університету в 1873-1875 рр., працюючи у петербурзькій адвокатурі і департаменті Міністерства юстиції Російської імперії потрапляє у далеке від юриспруденції художнє середовище завдяки знайомству з відомим колекціонером та прихильником живопису Ю. Дружиніним. Це знайомство відкрило Богдану Івановичу доступ до кола освіченої петербурзької громади. Мистецька атмосфера Петербурга, Ермітаж, «четверги» знаменитого колекціонера Ю. Дружиніна, а відтак спілкування з шанувальниками мистецтва, одруження з Варварою Терещенко, батько, брати й сестри якої вже з середини 60-х років збирали колекцію тогочасного вітчизняного малярства, – усе це остаточно захопило Богдана Ханенка ідеєю колекціонування. Багатим середовищем для задоволення цього інтересу став Апраксін двір – своєрідний центр торгівлі предметами старовини та картинами на той час. У Апраксіному дворі Б. І. Ханенко придбав перші твори для своєї колекції. Серед перших придбань були полотна Боровиковського, Левицького, Кіпренського, Брюллова, Перова, Рєпіна.

Варвара Миколаївна Ханенко

Участь у розпродажі багатьох художніх збірок в Апраксіному дворі дали змогу познайомитися з авторитетними вітчизняними та зарубіжними антикварами, збагатитися знаннями оцінки якості та вартості творів образотворчого мистецтва й антикваріату.

Починаючи з кінця 70-х років, подружжя довгий час проживало за кордоном, де познайомилося з найбільшими художніми галереями Італії, Німеччини, Франції. Саме в цей період Богдан та Варвара почали збирати власну колекцію, прислухаючись до думки найкращих експертів. П'ять років Богдан Іванович працював у Варшавському окружному суді, регулярно відвідуючи розпродаж творів мистецтва. Подружжя постійно виїжджало на аукціони у Відень, Мадрид, Рим, Берлін. Купували полотна, віддаючи

перевагу живописцям Голландії, а також італійським майстрам кінця XIV-XVIII ст. У Варшаві колекціонери придбали предмети старожитностей зі скла, порцеляни, італійської мозаїки. За час перебування у Варшаві Ханенки збільшили свою колекцію вдвічі.

Після повернення із Варшави Ханенки продовжили уважно стежити за антикварним ринком. Пошуки оригінальних художніх полотен стали для Богдана Івановича основним заняттям. Зібрана колекція вимагала відповідної систематизації і простору для розміщення цієї експозиції. Уже в перші роки колекціонування Ханенки знали, що подарують своє зібрання співвітчизникам. Така була їхня громадянська позиція. Тому 1881 року Б. І. Ханенко пішов у відставку і родина переїхала до Києва. І з цього року розпочався найбільш плідний період його колекціонерської діяльності.

Оселились Ханенки в Києві в будинку по вулиці Олексіївській 15 (нині Терещінківська), який був подарований їм батьком Варвари, Ніколою Артемійовичем Терещенком. Для розміщення величезного мистецького зібрання особняк виявився замалим. Його довелося розширювати. Упорядкування

будинку і систематизація колекції займали майже весь час і стали їх головною справою.

Будинок був побудований за проектом архітектора Роберта Мельцера в стилі ренесансного італійського палаццо з ліпненим родовим гербом Ханенків на фасаді другого поверху. Інтер'єри будинку були оформлені за ескізами Михайла Врубеля, Вільгельма Котарбінського. Музей було задумано, як низку залів з окремими етноісторичними стилізаціями. Так, «Зелений кабінет», де розміщувалася середньовічна частина колекції, був оздоблений в готичному стилі з італійським каміном XV століття (придбаний у італійського антиквара Сімонетті). «Червона вітальня» була створена для малярських творів доби Ренесансу. «Дельфтська їдальня» імітувала голландський будинок XVII століття: з вітражами у вікнах, виробами дельфтського фаянсу на стінах, високими дубовими панелями. «Золотий кабінет» представляв епоху Людовіка XIV: європейські меблі XVII століття, золоте ліплення, мармурові скульптури, дві вітрини із саксонською порцеляною, а як тло – чотири шпалери брюссельської мануфактури на тему подвигів Дон Кіхота. У «Кабінеті карельської берези» меблі й мистецькі твори представляли добу російського класицизму. Вестибюль і сходи – у стилі Ренесансу.

На час завершення оформлення особняка колекція фактично була вже готовим музеєм. Ханенки вже завершили науковий опис живописних творів, провели облік за каталожними даними багатотисячної збірки західноєвропейської гравюри. Вийшли друком два видання каталогу картин (Ханенко, Богдан Іванович. Собрание картин итальянской, испанской, фламандской, голландской и др. школ / Б. И. и В. Н. Ханенко. – Изд. 2-е, испр. и доп. – Киев : Тип. С. В. Кульженко, 1899. «Древности русские. Кресты и образки», «Древности приднепровья», випуски 1-6).

Після участі у виставці, організованій у Петербурзі 1908 року журналом «Старые годы», колекція була високо поцінована в пресі і названа кращою серед нових приватних збірок дореволюційної Росії. Вона не лише вирізнялася високим художнім рівнем та видовою розмаїтістю пам'яток, а й була єдиною приватною колекцією, де школи і напрями були представлені в їх еволюції, в органічному поєднанні живопису зі скульптурою та ужитковим мистецтвом.

У 1913 р. Ханенко остаточно вирішив перетворити сімейне зібрання на загальнодоступний музей. Його хвилювало одне: хто утримуватиме музей після смерті його та дружини? Дітей вони не мали. На державу нема чого розраховувати. Тому про майбутнє музею він мав подбати сам. І Ханенко вирішив збудувати житловий прибутковий будинок, гроші від здавання квартир підуть на утримання музею. Купив сусідню з його маєтком садибу, запросив модного архітектора Павла Андрєєва. Вже наступного року було здано шестиповерховий гігант класу «люкс»: капітальні стіни в чотири цеглини, бетонні склепіння, дві мармурові та п'ять гранітних сходів у під'їздах, балкони, осередки з плитами, великі ванни.

У результаті будинок з 50 дорогими квартирами та ліфтом став давати щорічний дохід у 100 тис. руб., які, за вирахуванням витрат на обслуговування самого будинку, призначалися на утримання музею та виплату зарплати його співробітникам. Сума значна, на такі гроші музей міг безбідно існувати та розвиватися довгі роки. Але революція, громадянська війна зламала його плани.

Перша світова війна змусила Ханенків евакуювати значну частину своїх зібрань з Києва до Москви, до Історичного музею. Сам Богдан Іванович довго і важко хворів. У зв'язку з хворобою Б. Ханенко склав духовний заповіт, про безкоштовну передачу власної мистецької колекції (та обох будинків по вул. Терещенківській) яка мала належати лише Києву й зберігати свою цілісність і недоторканність. Довічним розпорядником колекції та будинків призначив свою дружину, яка повинна завершити процес перетворення зібрання на міський Музей. Богдан Іванович помер навесні 1917 р., не доживши до випробувань, які довелося пережити його вдові Варварі Миколаївні.

Проте невдовзі розпочалася громадянська війна, Київ був окупований німцями. Незважаючи на великі труднощі, Варвара Миколаївна навідріз відмовилася виїхати з колекцією до Німеччини, щоб там на досить прийнятних

умовах створити музей мистецтва імені Ханенків. 1918-1920 рр. політична влада в Києві змінювалася шість разів. Були червоні і білі, Директорія й поляки, німці й махновці, і знову червоні. Тому, втративши надію на довготривалість будь-якого уряду, 15 грудня 1918 року вона склала заяву до створеної Української Академії наук з проханням прийняти від неї в дар пам'ятки мистецтва, бібліотеку та будівлю музею, натомість просила виконати ряд умов. За однією з них збірка пам'яток мистецтва й старовини та бібліотека при ній повинні були мати назву: «Музей імені Б. І. і В. М. Ханенків», а власниці залишалось «право до смерті займати для проживання в будинку № 15 на Терещенківській вулиці приміщення на власний розсуд». Власниця одного з найцінніших зібрань зарубіжного мистецтва вважала, що за будь-якої влади неодмінно існуватиме Всеукраїнська Академія наук. Але у місті знову запанувала радянська влада і 23 червня 1919 р. декретом Раднаркому колекція Ханенків була націоналізована. Улітку 1919 р. у розпалі громадянської війни музей приймав відвідувачів.

У листопаді 1921 р. загальні збори Академії наук прийняли цей заклад до свого відомства. Для його керівництва був створений Комітет, до складу якого входила і В. М. Ханенко. Директором був обраний М. О. Макаренко – мистецтвознавець, історик, археолог. Сам музей набув статусу наукової інституції. Але практично жоден із 10 пунктів умов передачі музею державі так і не був виконаний. Радянське мистецтвознавство не дуже поспішало віддавати данину меценатам. Унікальні збори втратили багато своїх шедеврів (під час Другої світової війни німці вивезли багато полотен, гравюр, творів декоративного мистецтва; у різні роки експонати продавалися, змінювалися, а то й «губилися» у різних музеях СРСР і навіть світу).

1923-го імена засновників прибрати з назви музею, оскільки вони «не мали заслуг перед революцією». І лише 1999-го, до 150-річчя від дня народження мецената, повернули, назвавши «Київський музей мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків». У січні 2011 року, враховуючи унікальність, важливість та цінність колекції, внесок Ханенків у розвиток музейної справи, популяризацію західноєвропейського та східного мистецтва, музею було надано статус національного. На сьогодні це Національний музей мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків.

Б. І. і В. М. Ханенки – колекціонери, меценати, організатора музейної справи

1. **Абліцов В.** Ханенки [Ханенко Богдан, Ханенко Варвара] / В. Абліцов // Україна. Меценати. – Київ : Літера ЛТД, 2016. – С. 50.
2. **Богдан** и Варвара Ханенко // 99 великих киевлян / [Н. Будзинская и др.]. – Киев : [7+7 media], 2009. – С. 368-371 : портр.
3. **Борис Т. П.** Приватне мистецьке колекціонування в Наддніпрянській Україні (остання третина XIX - початок XX ст.) / Т. П. Борис // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки / Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки ; редкол.: С. В. Гаврилюк [та ін.]. – 2012. – № 11(236) : Історичні науки. – С. 102-107.
В статье анализируются процессы частного художественного коллекционирования в Надднепроянской Украине последней трети XIX – начала XX ст. Освещается деятельность семьи Терещенков, Б. и В. Ханенков, П. Потоцкого, О. Гансена по формированию, изучению, сохранению и популяризации коллекций художественных предметов. Определяется роль частного коллекционирования в становлении первых художественных музеев в Украине.
4. **Булгак О. В.** Великий український меценат : до 160-річчя від дня народження Б. І. Ханенка (1849–1917) / О. В. Булгак // Календар знаменних і пам'ятних дат. – Київ, 2008. – № 1. – С. 32-38.
5. **Вінниченко Т.** Варвара і Богдан Ханенки : життя як колекція / Тетяна Вінниченко // Личности : историко-биографический журнал. – 2019. – № 8. – С. 32-49 : іл., фото.
6. **Вишневская С.** Уходя из жизни, Богдан Ханенко завещал свою коллекцию Киеву, а капитал – Музею искусств / Светлана Вишневская // Факты. – 2020. – 23-29 января (№ 3). – С. 31 : фото.
7. **Горенко Л.** Богдан і Варвара Ханенки як творці й меценати української національної культури (до 170-річчя від дня народження В. Н. Ханенко) / Лариса Горенко, Андрій Савчук // Українська культура : минуле, сучасне, шляхи розвитку. – 2022. – № 43. – С. 94-101.
Об'єктивно висвітлена культурно-громадська діяльність Богдана і Варвари Ханенків як творців і меценатів української національної культури. Особливий інтерес до постаті В. Ханенко актуалізують її ювілеї – 170-річчя від дня народження (2022 р.) та 100 роковини від дня її смерті (2022 р.).
8. **Ковалинский В. В.** Богдан и Варвара Ханенко / В. В. Ковалинский // Меценаты Киева : сб. / В. В. Ковалинский. – Київ, 1998. – С. 357-383.

9. **Ковалинський В. В.** До генеалогії Богдана Ханенка / В. В. Ковалинський // Пам'ятки України: історія і культура. – 2009. – № 3. – С. 38-41.
10. **Козак О.** Внесок родини Богдана і Варвари Ханенків у розвиток матеріальної і духовної культури українського народу / О. Козак // Гілея : наук. вісн. – 2018. – Вип. 132. – С. 22-27.
11. **Козак О.** Добродійність Богдана і Варвари Ханенків у справі просвітництва й розвитку та популяризації наукових знань в Україні наприкінці ХІХ–початку ХХ ст. / О. Козак // Гілея : наук. вісн. – 2016. – Вип. 108. – С. 10-15.
12. **Козак О. В.** Добродійний внесок родини Богдана і Варвари Ханенків у розвиток матеріальної і духовної культури українського народу / О. В. Козак // Гілея : наук. вісн. – 2018. – Вип. 137. – С. 17-23.
13. **Коляда І.** Богдан і Варвара Ханенки: історія кохання, в якому мистецтво було понад усе : наук.-популяр. нарис / Ігор Коляда, Анастасія Іщенко // Історія в школі. – 2019. – № 11-12. – С. 10-21.
14. **Коляда І.** Богдан і Варвара Ханенки: історія кохання, що слугувало мистецтву : наук.-популяр. нарис / Ігор Коляда, Анастасія Іщенко // Історія в рідній школі. – 2020. – № 2. – С. 34-42.
15. **Кормакова Т.** Мистецтвознавець, колекціонер, меценат : (до 160-річчя від дня народження Богдана Ханенка) / Т. Кормакова // Мистецтво та освіта. – 2008. – № 3. – С. 58-60 : фот.
16. **Крутенко Н.** Дарунок, якому немає ціни : (Б. Ханенка Київ. музею захід. та схід. мистецтва) / Н. Крутенко // Київ. – 1997. – № 5/6. – С. 185-190.
17. **Крутенко Н.** Ханенки / Н. Крутенко // Пам'ятки України : історія та культура. – 1996. – № 3-4. – С. 62-72.
18. **Лукомський Г.** Ті, що пішли : пам'яті Б. І. та В. М. Ханенків : сторінки музейно-худож. життя Києва / Г. Лукомський // Хроніка 2000. – Київ, 2005. – Вип. 61/62. – С. 114-120.
19. **Половець В.** Богдан Іванович Ханенко (1849 – 1917 РР.) / Володимир Половець // Сіверянський літопис. – 2009. – № 2-3. – С. 228-234.

У статті розглянуто становлення Богдана Івановича Ханенка як колекціонера, мецената та організатора музейної справи в Києві. Дворянин Чернігівської губернії, який співчував різночинно-інтелігентській ідеї, став прикладом служіння народу,

обравши метою свого дослідження художній живопис. У широкому залученні до цього він бачив запоруку розвитку народної освіти.

20. **Родінова Н.** Громадська і просвітницька діяльність Варвари Ханенко / Наталія Родіонова // Вісник Інституту розвитку дитини. Серія: Філософія, педагогіка, психологія. – 2014 . – Вип. 34. – С. 119-123.
21. **Осипчук И.** «Одну из самых ценных картин для своей коллекции Богдан Ханенко отыскал... на чердаке коннозаводчика Малютина» : [интервью с заместителем генерального директора Национального музея искусств имени Варвары и Богдана Ханенко Екатериной Чуевой] / беседовал Игорь Осипчук // Факты. – 2017. – 8 июня (№ 79). – С. 7 фото.
22. **Прокопенко В.** Дар Ханенко [Електронний ресурс] / Вячеслав Прокопенко // Зеркало недели. – Режим доступу : <http://surl.li/pmlxm>. – Дата перегляду : 17.01.2024. – Назва з екрана.
23. **Рудик Г.** Варвара Ханенко. Вона зробила зі свого дому музей мистецтв [Електронний ресурс] / Ганна Рудик // Історична правда. – Режим доступу : <https://www.istpravda.com.ua/articles/2013/07/31/132434/>. – Дата публікації : 31.07.2013. – Назва з екрана.
24. **Савченко О.** Подвижник, меценат, просвітитель : до 170-річчя від дня народження Б. Ханенка (1849-1917) / О. Савченко // Дати і події : перше півріччя : календар знаменних дат. – 2019. – № 1. – С. 22-25 : портр.
25. **Слабошпицький М. Ф.** Українські меценати : нариси з історії української культури / М. Ф. Слабошпицький. – Київ: Вид-во М. П. Коць: Ярославів Вал, 2001. – 328 с. : фото.

Ця книга про добре знане явище в усіх країнах світу: про філантропію, благодійництво, меценатство. В ній відтворено яскраві сторінки української історії крізь призму цього феномена. Читач зустрінеться з Галикою Гулевичівною, Костянтином Острозьким, Іваном Мазепою, Кирилом Розумовським, родиною Симиренків, Чикаленком. Для усіх, зацікавлених історією України.
26. **Ханенки** // Історія України в особах : ХІХ ст. / авт. кол.: В. С. Шандра, І. І. Глузь, О. М. Доннік та ін. – Київ : Україна, 2015. – С 327-340.
27. **Тимошенко Н. М.** Подвижники музейної справи – Богдан і Варвара Ханенки / Н. М. Тимошенко // Український технічний музей: історія, досвід, перспективи : матеріали 14-ї Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 130-річчю заснування Кам'янець-Подільського державного історичного музею-заповідника / Кам'янець-Подільськ. держ. істор. Музей-заповідник та ін. ; відп. ред. Л. О. Гріффен. – Кам'янець-Подільський : ФОП Буйницький О. А., 2020. – С. 270-273.

28. **Чернега П.** Колекційна діяльність та заснування родиною Богдана і Варвари Ханенків музею зарубіжного мистецтва / Петро Чернега, Олексій Козак // Етнічна історія народів Європи. – 2021. – Вип. 65. – С. 49-64.

У статті розкрито феномен колекціонування в Україні наприкінці XIX – початку XX ст. на прикладі діяльності родини Богдана і Варвари Ханенків. Показано, що збирання ними колекції творів мистецтва і предметів старовини українського та народів західної Європи і Сходу сприяло не лише ознайомленню з мистецтвом світовим, а й відродженню історичного розвитку духовної культури українства, та становленню музейної справи в Україні. У статті вперше комплексно й змістовно розкрито концепцію, завдання і характерні особливості збирання Б. і В. Ханенками творів образотворчого мистецтва і предметів старовини народів західної Європи, Сходу та України. Висвітлено вагомий внесок у становлення і розвиток музейної справи, просвіти й духовної культури українства загалом. Здійснено спробу подальшого аналізу суспільно-політичної й культурної цінності та значимості добродійності діяльності подружжя, що сприяло становленню національного музеєзнавства і музейного просвітництва.

29. **Членова Л.** Богдан Іванович Ханенко та перший Міський музей у Києві / Л. Членова // Матеріали науково-практичної конференції з нагоди 150-річчя від дня народження Б. І. Ханенка, мецената, колекціонера, фундатора музею. – Київ, 1999. – С. 31-35.

Національний музей мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків

30. **Асадчева Т.** Столичний музей мистецтв розкрив таємниці своєї історії [Електронний ресурс] / Тетяна Асадчева // Вечірній Київ. – Режим доступу : <https://vechirniy.kyiv.ua/news/66612/>. – Дата публікації : 19.05.2023. – Назва з екрана.
31. **Бабенцова Л. Ю.** Музей західного та східного мистецтва в Києві : альбом / Л. Ю. Бабенцова, З. П. Рябікіна. – Київ : Мистецтво, 1983. – 311 с.
32. **Біленко Г.** До історії створення відділу східного мистецтва Музею мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків / Г. Біленко // Ханенківські читання : матеріали наук.-практ. конф. – Київ : Музей мистецтв ім. Б. та В. Ханенків, 2003. – Вип. 5. – С. 5-17.
33. **Білоконь С.** Госторг і Музей Ханенків / С. Білоконь // Ханенківські читання : матеріали наук.-практ. конференції. – Київ, 2005. – Вип. 7. – С. 68-79.
34. **Живкова Е.** Щедрый возврат должного / Елена Живкова // Антиквар. – 2012. – № 6. – С. 74-87 : іл.

35. **Зьоменко М. В.** Від приватної колекції до музею: історія зібрань Ханенків / М. В. Зьоменко, А. І. Зякун // [Суспільно-політичні процеси на українських землях: історія, проблеми, перспективи](#) : матеріали VII Всеукр. наук.-практ. конф., м. Суми, 21 квіт. 2020 р.) / редкол.: В. М. Власенко, С. І. Дегтярьов, В. М. Король та ін. – Суми : СумДУ, 2020. – С. 85-89.
36. **Історія** художнього зібрання відомих київських колекціонерів Богдана та Варвари Ханенків // Ханенківські читання : матеріали наук.-практ. конф., 25 січ. 2005 р., Київ / ред.: Н. І. Корнієнко. – Київ, 2005. – 135 с. – (Ханенк. читання; Вип. 7).
37. **Крамарева О.** Колекція предметів сакрального мистецтва із збірки Богдана і Варвари Ханенків / О. Крамарева // Ханенківські читання : матеріали наук.-практ. конф., 25 січ. 2005 р., Київ. – Київ, 2005. – Вип. 7. – С. 100-110.
38. **Каталог картин = Catalogue des tableaux** / Музей мистецтв Всеукр. акад. наук; уклад. С. О. Гіляров. – Київ : Вид. Всеукр. акад. наук, 1931. – XVIII, 72 с. : іл.
Публікація є двомовним (українсько-французьким) каталогом картин Музею мистецтв Всеукраїнської Академії Наук, створеного з приватної колекції меценатів Богдана та Варвари Ханенків. Картини у каталозі розсортовані по різних розділах, як наприклад італійське малярство, нідерландське малярство, малярство різних шкіл, руська ікона тощо. Також у каталозі містяться репродукції експонатів музею.
39. **Київський державний музей західного і східного мистецтва : путівник** / відп. ред. В. Ф. Овчинников. – Київ : Держвидав образ. мистец. і муз. літ. УРСР, 1959. – 178 с. : іл.
Київський музей Західного і Східного мистецтва (нині Музей мистецтв, що носить імена видатних українських меценатів – Богдана і Варвари Ханенко) – найзначніша збірка європейського та азійського закордонного мистецтва в Україні. Центром музейного зібрання є колекція витворів мистецтва країн Західної Європи. У експозиції представлені всі періоди – середньовічне мистецтво, Ренесанс, бароко, рококо, класицизм. У зібранні є колекція давньоєгипетських раритетів. Відділ мистецтва Сходу, що зараз вважається найбільшим в Україні, містить коштовну колекцію китайського живопису XV-XX ст., а також японського і індійського мистецтва. Окремий зал-капела присвячений унікальним візантійським іконам VI-VII ст. н.е. Тут знаходяться чотири найбільш давні християнські ікони, що збереглися в Східній Європі – безцінні скарби культури світового значення. Музей розташований в спеціально побудованому особняку (1887 р., арх. Мельцер). Основою його колекції стали збори Богдана Івановича (1849-1917) і Варвари Миколаївни (1852-1922) Ханенків, передані в 1917 р. в дар Києву. У подальші роки, за рахунок злиття приватних колекцій, зібрання музею зросло більш ніж в 13 разів.

40. **Київський державний музей західного і східного мистецтва** / відп. ред. В. Ф. Овчинников. – Київ : Мистецтво, 1964. – 81 с. : іл.
41. **Корнієнко Н.** Музей Ханенків у 1920-ті роки (на матеріалах архіву музею) / Н. Корнієнко // Ханенківські читання : матеріали наук.-практ. конф. – Київ : Музей мистецтв ім. Б. та В. Ханенків, 2005. – Вип. 7. – С. 5-23.
42. **Корнієнко Н.** Український слід подружжя Ханенків // Українська газета. – 2002. – 6 черв. – С. 5.
43. **Крутенко Н.** Київський музей західного та східного мистецтва в період німецької окупації Києва 1941-1943 рр. / Н. Крутенко // Ханенківські читання : матеріали наук.-практ. конф. до 150-річчя від дня народження Б. І. Ханенка. – Київ, 1999. – Вип. 1. – С.115-119.
44. **Лукомський Г.** Музей Ханенків. Історичний нарис і короткий опис колекцій Київського державного музею імені Ханенків / Г. Лукомський // Хроніка 2000. – Київ, 2005. – Вип. 61/62. – С. 84-113.
45. **Музеї.** Другий Державний музей (бувш. Богд. Ів. та В. Н. Ханенків) // Наше минуле. – 1919. – №1-2. – С. 180-182.
46. **Музей мистецтв (б. ім. Б. І. та В. М. Ханенків) Української Академії наук** : провідник / склав М. Макаренко. – Київ : Червоний шлях, 1924. – 142 с.
47. **Музей мистецтва Української Академії наук** : каталог / уклад. С. О. Гиляров. – Київ, 1927. – 75 с.
48. **Музей мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків = The Bohdan and Varvara Khanenko Museum of Arts** / авт. проекту: О. Данілов, М. Андреев. – Київ : Духовна спадщина України, 2010. – 524 с. : іл., фот. – (Державні зібрання України = State Collections of Ukraine).
49. **Рудик Г.** У пошуках втрачених шедеврів: доля кращих творів східної колекції Ханенків та Музею мистецтв ВУАН у 1920-1930 роки / Ганна Рудик // Ханенківські читання : матеріали наук.-практ. конф. – Київ : Київський Університет, 2005. – Вип. 7. – С. 80-100.
50. **Ходак І.** Музей мистецтв імені Б. І. та В. М. Ханенків Всеукраїнської академії наук: макаренківський період діяльності / І. Ходак // Українське мистецтвознавство: матеріали, дослідження, рецензії. – 2014. – Вип. 14. – С. 97-116.

51. **Ханенко Б. И.** [Собрание картин итальянской, испанской, фламандской, голландской и др. школ](#) / Б. И. и В. Н. Ханенко. – Изд. 2-е, испр. и доп. – Киев : Тип. С. В. Кульженко, 1899. – 74, XIV с., [6] л. ил.
Окремі частини свого зібрання Ханенко публікував в каталогах, один з яких було надруковано у 1899 р. під назвою «Собрание картин итальянской, испанской, фламандской, голландской и др. школ».
52. **Ханенко Б. І.** [Спогади колекціонера](#) / Б. І. Ханенко ; заг. ред. В. І. Виноградова та ін. ; Музей мистецтв ім. Богдана та Варвари Ханенків. – Київ : Дзеркало світу, 2008. – 160 с. : фото. кольор.
Зворушлива передмова, примітки й ґрунтовна стаття про непросту долю колекції, заповіданої Ханенком київській громаді, старовинні світлини, де зображено експонати, що згодом перейшли в інші музеї або були втрачені під час війни, – вся ця інформація не тільки розширює інформаційний обрій сучасної людини, але й зачіпає читачеве серце. Безсумнівно, видання має й суттєву наукову вагу. Адже воно містить точні відомості про джерела мистецьких надходжень до зібрання колекціонера: аукціони Відня, Берліна, Варшави, Парижа, Риму, Флоренції, приватні колекції найвідоміших збирачів того часу тощо. А самі спогади, написані жваво і невимушено, знайомлять з цікавими історіями поповнення колекції унікальними творами світового мистецтва, так би мовити, №з перших вуст». «Спогади колекціонера» вже сьогодні є унікальним виданням. Передані до провідних бібліотек, примірники книги, безперечно, підтримають культуру нашого заполітизованого суспільства. Решта невеликого накладу продається в музеї серед сувенірних видань і репродукцій.
53. **Древности русские. Кресты и образки. Вып. 1** / сост.: Б. И. Ханенко, В. Н. Ханенко. – Киев : Тип. С. В. Кульженко, 1899. – 33 с. : 16 табл.
Містить характеристику одного з розділів приватного зібрання Ханенків, в тому числі пам'яток, що були подаровані музею.
54. **Ханенко Б. И.** [Древности Приднепровья](#) : в 6-ти вып. / собр. Б. И. и В. Н. Ханенко. – Киев : [Фототипия и тип. С. В. Кульженко], 1899 – 1907.
[Вып. 1 : Каменный и бронзовый века.](#) – 1899. – [2], 15 с., [6] л. ил.
[Вып. 2: Эпоха предшествующая Великому переселению народов](#) : (ч. 1). – 1899. – 83 с.
[Вып. 3 : Эпоха предшествующая Великому переселению народов](#) : (ч. 2). – 1900. – [2], 21, [1], 6, [4] с., [12] л. ил.
[Вып. 4 : Эпоха Великого переселения народов.](#) – 1901. – [2], 30 с., [10] л. ил. : ил.
[Вып. 5 : Эпоха славянская \(VI-XIII в.\).](#) – 1902. – [2], VI, 63, [1] с., [20] л. ил.
[Вып. 6 : Древности Приднепровья и побережья Черного моря.](#) – 1907. – [2], 44 с., [21] л. ил. : ил.

